

Андрій Яворський

***ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК
З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«ЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»***

Луцьк – 2025

УДК 16(075.8)
Я 22

*Рекомендовано науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 5 від 15 січня 2025 р.)*

Рецензенти:

Н. М. Совтис, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету;

Т. Я. Данилюк-Терещук, кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Я 22 Яворський А. Ю. Термінологічний словник з освітньої компоненти «Логічні засади професійної комунікації». Луцьк, 2025. 40 с.

Подано визначення понять, які складають теоретичну основу освітніх компонент «Логічні засади професійної комунікації» та «Логічні засади комунікації». Пропонований словник покликаний оптимізувати самостійну роботу та самоконтроль.

Для здобувачів вищої освіти зі спеціальностей «Філологія», «Середня освіта (Українська мова і література)», «Середня освіта (Польська мова і зарубіжна література)». Словник може бути корисний і для тих, хто працює в ЗМІ, а також усіх, хто бажає вдосконалювати свою логічну культуру.

УДК 16(075.8)

© Яворський А. Ю., 2025

ПЕРЕДМОВА

Дуже важливу роль у вивченні певних освітніх компонент та в розвитку відповідних галузей науки відіграє система понять і термінів. Удосконалення, уніфікація понятійно-термінологічного апарату – запорука успішних студій. Майбутні фахівці-словесники мають досконало володіти науковим професійним глосарієм – складною динамічною стійкою системою.

Пропонований словник термінів укладено відповідно до змісту освітніх компонент «Логічні засади професійної комунікації» та «Логічні засади комунікації», які запропоновано для здобувачів вищої освіти зі спеціальностей «Філологія», «Середня освіта (Українська мова і література)», «Середня освіта (Польська мова і зарубіжна література)».

Мета посібника – закріпити розуміння змісту термінів, які складають теоретичну основу освітніх компонент «Логічні засади професійної комунікації» та «Логічні засади комунікації», й усвідомлене їх використання.

Пропонований словник покликаний оптимізувати самостійну роботу та самоконтроль здобувачів вищої освіти.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти зі спеціальностей «Філологія», «Середня освіта (Українська мова і література)», «Середня освіта (Польська мова і зарубіжна література)».

Словник може бути корисний і для тих, хто працює в ЗМІ, а також усіх, хто бажає вдосконалювати свою логічну культуру.

А

АБСТРАГУВАННЯ – мислене виділення найбільш істотних, суттєвих ознак предметів і відвернення від деяких неістотних, несуттєвих ознак [20, с. 231].

АБСТРАКТНЕ МИСЛЕННЯ – процес раціонального відображення об'єктивного світу в поняттях, судженнях, умовиводах, гіпотезах, теоріях, які дають змогу пізнавати сутність, закономірні зв'язки дійсності, творчо перетворювати її спочатку теоретично, а потім – практично [20, с. 231].

АБСТРАКТНЕ ПОНЯТТЯ – поняття, яке пов'язане із властивостями предметів або відношеннями між ними. Наприклад: *почуття, справедливість, знання* тощо.

АБСУРДНІ ТВЕРДЖЕННЯ – твердження, виведення з яких призводять до появи суперечностей [23, с. 311].

АВДИТОРІЯ – колектив, який має свої переконання, свої позиції, точки зору з приводу обговорюваного питання [31, с. 40].

АКСІОМА – інтуїтивно очевидне вихідне положення, істинність якого не обґрунтовують, а лише постулюють або сприймають на віру [3, с. 145].

АЛОГІЗМ – нелогічність у міркуваннях, викликана порушенням законів логічного мислення. Унаслідок цього мислення набуває негативних рис: двозначності, суперечливості, бездоказовості, що унеможливлює пізнання істини [37, с. 72].

АМФІБОЛІЯ – синтаксична або пунктуаційна неоднозначність змісту повідомлення, коли через порядок слів чи речень або через місце чи відсутність розділового знака можна зовсім по-різному сприйняти певну інформацію. Амфіболія – порушення закону тотожності. Наприклад: *Після сесії друзі запросили мене в мандрівку Карпатами*. Можна по-різному сприйняти, хто саме склав сесію: той, хто говорить, його друзі чи мова йде про всіх.

АНАЛІЗ – мисленнєве розкладання предмета на окремі ознаки [3, с. 145].

АНАЛОГІЯ – традуктивний умовивід, у якому на підставі подібності двох предметів за одними ознаками роблять висновок про подібність їх за іншими ознаками.

АНАЛОГІЯ ВІДНОШЕНЬ – міркування, у якому об'єктом уподібнювання виступають схожі відношення між двома парами предметів, а ознакою, що переноситься, – властивості цих відношень [31, с. 80].

АНАЛОГІЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ – міркування за аналогією, у якому об'єктом уподібнювання є два схожих предмети, а ознакою, що переноситься, – властивості цих предметів [31, с. 80].

АНТИНОМІЯ – реальне чи уявне протиріччя, що виникає, коли два альтернативних твердження про той самий об'єкт можуть бути однаково логічно доведені в рамках певної наукової теорії чи концептуальної системи. Приклад І. Канта: *Світ має початок у часі та просторові межі – Світ безкінечний у часі і просторі*. Кожне з цих протилежних тверджень у межах певної світоглядної системи (скажімо, в науці і в релігії) має своє доведення. *Антиномія* – різновид парадоксу.

АНТИТЕЗА – судження, яке суперечить тезі в певній суперечці.

АПОРІЯ – висловлювання, що суперечить стійким поглядам і звичним уявленням людей чи навіть здоровому глузду; суперечність між спостереженням явищ та їх відображенням у мисленні. Приклад Евбуліда з Мілета – апорія «Купа»: *Одна піщинка – це не купа. Отже, і кожна наступна піщинка не утворює купу. Адже невідомо, скільки має бути піщинок, щоб утворилася купа*.

АРГУМЕНТ – твердження, що його добирають і використовують пропоненти для доведення й обґрунтування, а опоненти – для спростовування істинності (правдивості) тези [23, с. 312].

АРГУМЕНТАЦІЯ – діяльність, яка спрямована на іншу людину чи на інших людей і передбачає діалог та активну реакцію на докази іншої сторони [5, с. 220].

АРГУМЕНТУВАННЯ – логічна операція, у якій для певного твердження (тобто тези) добирають інші твердження (тобто аргументи), за допомогою яких можна переконати аудиторію в необхідності визнати правильність тези [37, с. 100].

АТРИБУТИВНЕ СУДЖЕННЯ – міркування, яке стверджує або заперечує наявність у предмета певної властивості чи ознаки.

Б

БАГАТОЗНАЧНА ЛОГІКА – сукупність логічних систем, що керуються принципом, згідно з яким висловлюванням надають більше ніж два логічні (істиннісні) значення [29, с. 384].

БЕЗВІДНОСНІ ПОНЯТТЯ – поняття, які мислять самі по собі, поза зв'язками з якимись іншими поняттями.

БЕЗПОСЕРЕДНІЙ УМОВИВІД – умовивід, у якому за певними правилами висновки отримують лише з одного засновку [20, с. 231].

БЕЗУМОВНЕ ЄДНАЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – складне судження, у якому йдеться про наявність у предмета відразу двох чи більше ознак; таке судження має два предикати, які поєднано єднальним сполучником *і, й, та*, протиставним сполучником *а, але* і под.

БЕЗУМОВНЕ РОЗДІЛОВЕ СУДЖЕННЯ – складне судження, за яким суб'єктові характерна лише одна з двох чи більше ознак або принаймні одна ознака; таке судження має два предикати, які поєднано розділовими сполучниками *або, чи*.

БЕЗУМОВНЕ СУДЖЕННЯ – складне судження, у якому відсутня залежність ствердження або заперечення від будь-яких інших обставин.

В

ВЕРИФІКАЦІЯ – метод визначення істинності наукових суджень, теорій засобом їх емпіричної перевірки [25, с. 181].

ВИБІРКОВІ ДОКАЗИ – лише окремі випадки чи дані, які, як здається, підтверджують певну позицію, з одночасним ігноруванням більшості інших випадків або даних, які можуть суперечити цій позиції.

ВИДОВА ВІДМІННІСТЬ – ознаки, якими відрізняються видові поняття, що входять в той самий рід [25, с. 181].

ВИДОВЕ ПОНЯТТЯ – поняття, обсяг якого складає лише частину обсягу родового поняття [20, с. 231].

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – логічна операція, яка розкриває зміст поняття.

ВИСЛОВЛЮВАННЯ – стверджувальне або заперечувальне судження, яке за змістом може бути або істинним, або хибним.

ВИСНОВОК – висловлювання, яке містить нове знання і яке отримують логічним шляхом із засновків.

ВІДКРИТЕ ЗАПИТАННЯ – запитання, яке передбачає можливість необмеженої кількості відповідей.

ВІДНОСНІ (СПІВВІДНОСНІ) ПОНЯТТЯ – такі пари понять, у яких поняття не мислимі одне без одного.

ВІДНОШЕННЯ ПЕРЕТИНУ – відношення, яке існує між такими поняттями, обсяги яких частково перетинаються.

ВІДНОШЕННЯ ПІДПОРЯДКУВАННЯ – відношення, яке існує між такими поняттями, одне з яких входить як частина в обсяг іншого.

ВІДНОШЕННЯ ПРОТИЛЕЖНОСТИ (СУПРОТИВНОСТИ) – відношення, яке стосується крайніх протилежних понять, тобто таких, між якими існують якісь проміжні поняття.

ВІДНОШЕННЯ СПІВПІДПОРЯДКУВАННЯ (КООРДИНАЦІЇ) – відношення, яке існує між різними видами одного роду.

ВІДНОШЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТИ (ПРОТИРІЧЧЯ) – відношення, яке стосується двох протилежних понять, між якими немає ніякої проміжної ланки.

ВІДНОШЕННЯ ТОТОЖНОСТИ – відношення, що відображає той самий предмет.

ВІДПОВІДЬ – мовний вираз (слово, словосполучення, речення), що зумовлений запитанням.

ВІРА – сприймання деяких суджень як істинних без будь-яких доказів [25, с. 182].

Г

ГАРМОНІЯ – співрозмірна узгоджуваність цілого й елементів, які в нього входять [25, с. 182].

ГЕНЕЗИС – походження, виникнення того чи того предмета, явища, вчення, думки [25, с. 182].

ГЕНЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ – спосіб дослідження предмета чи явища на основі аналізу процесу їх виникнення [25, с. 182].

ГЕНЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – таке визначення, у якому зміст поняття розкривають за допомогою вказівки на спосіб виникнення предмета [25, с. 182].

ГЕРМЕНЕВТИКА – мистецтво і теорія тлумачення текстів, які оснований на граматичному дослідженні мови, історичних фактів [25, с. 182].

ГІПОТЕЗА – висновок із засновків, які є, ймовірно, істинними або істинність яких не визначено [23, с. 314].

ГІПОТЕЗУВАННЯ – логічна помилка, сутність якої полягає в наділенні абстрактних об'єктів ознакою реального існування [25, с. 182].

ГНОСЕОЛОГІЯ – філософське вчення про пізнаваність світу і його законів [25, с. 183].

ГОКЛЕНІВСЬКИЙ СОРИТ – прогресивний полісилогізм, у якому пропущено всі більші засновки, крім першого, і всі висновки, крім останнього [3, с. 147].

ГРАМАТИКА – розділ лінгвістики, що формулює правила, з допомогою яких можна раціонально будувати речення чи сукупність речень [29, с. 385].

ГРАМАТИЧНІ ПЛЕОНАЗМИ – надлишкові засоби, які використані для передачі певного граматичного значення.

Д

ДЕБАТИ – форма діалогу, у якій її учасники представляють свої ідеї, погляди, концепції, програми, своє бачення розв'язання важливих державних, громадських проблем [23, с. 314].

ДЕВІАТОЛОГІЯ (КОМУНІКАТИВНА) – розділ комунікативної лінгвістики, який вивчає причини і механізми різноманітних типів невдач у спілкуванні [2, с. 321].

ДЕВІАЦІЇ В СПІЛКУВАННІ – різноманітні типи комунікативних невдач, помилок, обмовок, описок, провалів тощо, пов'язані з мовною та комунікативною компетентністю учасників спілкування; базова категорія теорії мовної комунікації [2, с. 322].

ДЕДУКЦІЯ – тип умовиводу, у якому висновок виводять із якогось загального положення.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ – хибне твердження, яке описує нереальний світ, але водночас його видають за таке, що нібито описує реальний світ; те, що воно описує нереальний світ, – приховують [23, с. 314].

ДЕМОНСТРАЦІЯ – форма логічного зв'язку між тезою та аргументами; схема доведення [29, с. 385].

ДЕСТРУКТИВНА ДИЛЕМА – дилема, висновок якої складається із заперечення підстав умовних суджень-засновків [29, с. 386].

ДЕФІНІЄНДУМ – поняття, зміст якого розкривають у визначенні.

ДЕФІНІЄНС – частина визначення, яка розкриває зміст визначуваного поняття.

ДЕФІНІЦІЯ – визначення поняття.

ДИЗ'ЮНКЦІЯ – логічний зв'язок між простими судженнями в складному розділовому судженні.

ДИЛЕМА – умовно-розділовий умовивід із двома альтернативами [20, с. 233].

ДИСКУРС – мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування; має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [2, с. 322].

ДИСКУСІЯ – суперечка, під час якої обговорюють спірне питання: з'ясовують і порівнюють різні точки зору, перевіряють точність тверджень і обґрунтованість міркувань усіх учасників [20, с. 234].

ДИСПУТ – усна публічна суперечка, що полягає в обговоренні наукового чи суспільно важливого питання з залученням широкого кола фахівців і зацікавлених осіб [29, с. 386].

ДИСТАНТНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – такий тип суперечності, за якого суперечні судження перебувають на певній відстані в тексті [37, с. 141].

ДИХОТОМІЯ – вид поділу понять, за допомогою якого ділене поняття розбивають на два поняття, що суперечать між собою [3, с. 148].

ДІАЛЕКТИКА – 1) наука про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства, пізнання, мислення [25, с. 186]; 2) уміння вести суперечку, полеміку, застосовуючи логічні докази.

ДІАЛЕКТИЧНА ЛОГІКА – філософська наука про найбільш загальні закони виникнення і розвитку мислення, принципи наукового мислення.

ДІАЛЕКТИЧНЕ ПРОТИРІЧЧЯ – такий зв'язок між протилежностями, що притаманні усім речам, явищам, процесам, який характеризується їх єдністю, взаємозв'язком, взаємопроникливістю і взаємовиключенням. Таке протиріччя є джерелом розвитку. Наприклад, протиріччя між прогресом і регресом в системі, яка розвивається; протиріччя між абсолютною і відносною істинами; протиріччя між старим і новим [25, с. 186].

ДІАЛОГ – виклад (усний, письмовий) пропонентом перед опонентом (читачем, слухачем, глядачем) однієї чи кількох аргументацій за наявності зворотного зв'язку [37, с. 120].

ДОВЕДЕННЯ – обґрунтування істинності одного положення (судження, гіпотези, концепції) з допомогою інших шляхом побудови відповідного міркування [29, с. 386].

ДОДАВАННЯ ПОНЯТЬ – операція з обсягами понять, яка полягає в об'єднанні двох або кількох множин, що становлять обсяги відповідних понять, в одну множину [29, с. 386].

ДОКАЗ – логічна операція, у процесі якої істинність якої-небудь думки обґрунтовують іншими істинними думками [25, с. 186].

ДОСТОВІРНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке містить знання обґрунтовані, перевірені практикою, доведені.

ДОСТОВІРНІСТЬ – співвідношення між частиною неспотворених символів у копії тексту і кількістю символів у його оригіналі [23, с. 315].

Е

ЕВРИСТИКА – наука, яка вивчає закономірності і методику пошуку вирішення проблем і задач в теорії і практиці [25, с. 187].

ЕВФЕМІЗМИ – лексеми, які м'якше, замасковано заміняють небажані, неприйнятні, образливі чи лайливі поняття [36, с. 186].

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ – див. Рівнозначність.

ЕКВІВАЛЕНТНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, що складається з двох простих, пов'язаних подвійною (прямою та зворотною) умовною залежністю, яку виражає логічний сполучник *тільки якщо...*, *то...* [37, с. 40].

ЕКВІВОКАЦІЯ – сплутування понять, підміна предмета думки, коли різні поняття використовують як схожі або тотожні. Еквівокація – порушення закону тотожності. Наприклад, коли поняття *націоналізму* підмінюють поняттям *нацизму*.

ЕКЗИСТЕНЦІЙНЕ СУДЖЕННЯ – судження, яким стверджують або заперечують факт існування предмета чи явища [25, с. 187].

ЕКЛЕКТИКА – 1) суперечка з метою досягнення істини, що використовує коректні і некоректні прийоми; 2) механічне безпринципне сполучення різнорідних, несумісних, іноді протилежних поглядів, концепцій та ін.

ЕКСПЛІКАЦІЯ – неповне визначення, у якому дотримано не всі формальні вимоги щодо дефініцій через неможливість дотримання таких вимог [34, с. 243].

ЕМОЦІЙНА ЛОГІКА – тенденція робити висновки на основі емоційних вражень, а не фактів і розумової логіки.

ЕМПІРИЗМ – це ті конкретні факти, які відомі з досвіду і які можуть бути перевірені практикою або які відомі завдяки органам чуттів.

ЕМПІРИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ – аргументація, у якій точку зору захищають, звернувшись безпосередньо до дійсності (експеримент, спостереження тощо) [31, с. 59].

ЕМПІРИЧНІ АРГУМЕНТИ – твердження, які описують факти реального світу [23, с. 216].

ЕНТИМЕМА – скорочений силогізм, у якому одне із трьох суджень, що входить до його складу, не висловлюють, хоч і мають на увазі [29, с. 386].

ЕПИСИЛОГІЗМ – силогізм, у якому засновком є висновок попереднього силогізму.

ЕПІХЕЙРЕМА – полісилогізм, у якому один або два засновки є ентимемами [23, с. 315].

ЕРИСТИКА – 1) напрям досліджень, мета яких полягає в розгляді різноманітних (логічних, семіотичних, психологічних тощо) характеристик суперечки [31, с. 40]; 2) теорія і практика ведення суперечок.

ЕТИМОЛОГІЧНА ХИБА – логічна помилка, яку допускають, коли виводять теперішнє значення певного слова з його етимології [37, с. 76].

ЕТИМОЛОГІЯ – розділ лінгвістики, який вивчає походження слів.

ЕТОС – 1) за давньогрецьким філософом Аристотелем – спосіб відображення характеру людини через стиль її мовлення і через цілеспрямованість як основну ознаку людської діяльності; 2) те, що робить людина, щоб довести своїй аудиторії, що їй можна довіряти, що вона є надійним джерелом інформації.

3

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ – таке поняття, обсяг якого складається більш ніж з одного предмета думки.

ЗАГАЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке щось стверджує або заперечує про всі предмети певного класу.

ЗАКОН – складний вислів у формі тотожності (тавтології), який є завжди істинним [23, с. 315].

ЗАКОН (НЕ)СУПЕРЕЧНОСТІ – закон формальної логіки, який твердить, що той самий предмет не може одночасно мати і не мати тієї самої властивості.

ЗАКОН ВИКЛЮЧЕННЯ (ВИЛУЧЕНОГО) ТРЕТЬОГО – закон формальної логіки, який твердить, що із двох суперечних суджень одне неодмінно є істинним, друге – хибним, а третього і бути не може.

ЗАКОН ДОСТАТНЬОЇ ПІДСТАВИ – закон формальної логіки, який твердить, що достовірною треба вважати тільки ту думку, істинність якої достатньо обґрунтовано.

ЗАКОН МИСЛЕННЯ – внутрішній, істотний, необхідний і сталий зв'язок між думками [20, с. 234].

ЗАКОН ОБЕРНЕНОГО ВІДНОШЕННЯ ЗМІСТУ І ОБСЯГУ ПОНЯТТЯ – закон, відповідно до якого ріст змісту поняття призводить до зменшення обсягу, а зменшення змісту спричинює збільшення обсягу [34, с. 244].

ЗАКОН ПОДВІЙНОГО ЗАПЕРЕЧЕННЯ – логічний закон, згідно з яким заперечення дає твердження, із твердження випливає його подвійне заперечення, а подвійне заперечення рівносильне твердженню [34, с. 244].

ЗАКОН ПРОТИРІЧЧЯ – див. Закон (не)суперечності.

ЗАКОН ТОТОЖНОСТІ – закон формальної логіки, який твердить, що кожна думка має бути чіткою за обсягом, ясною за змістом і залишатися незмінною в ході того самого міркування.

ЗАКОНИ ЛОГІКИ – усталений, об'єктивний, внутрішній, необхідний, суттєвий зв'язок між думками [37, с. 141].

ЗАКРИТЕ ЗАПИТАННЯ – запитання, на яке можна дати чітку, переважно одну відповідь.

ЗАПЕРЕЧУВАЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, у якому йдеться про відсутність у предмета якоїсь ознаки.

ЗАПИТАННЯ – висловлювання, яке вимагає певної інформації від людини, до якої звертаються.

ЗАПИТАННЯ ЛОГІЧНО КОРЕКТНЕ – запитання, на яке можна дати істинну відповідь, тобто відповідь, яка є істинним судженням [34, с. 244].

ЗАПИТАННЯ ЛОГІЧНО НЕКОРЕКТНЕ – запитання, на яке неможливо дати правильну відповідь.

ЗАПИТУВАЧ – особа, якій потрібна певна інформація, відсутня в її банку знань, і яка для отримання цієї інформації ставить відповідачеві запитання [23, с. 316].

ЗАСНОВОК – висловлювання, яке містить вихідне, відоме знання.

ЗБІРНЕ ПОНЯТТЯ – поняття, елементами обсягу якого є класи предметів.

ЗВ'ЯЗКА – те, що відображає зв'язок, який існує між предметом думки і певною його властивістю.

ЗДОРОВИЙ ГЛУЗД – критерій оцінки подій на підставі бази знань, які людство накопичило за своє існування [37, с. 141].

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ – сукупність ознак, які характеризують поняття.

ЗНАК – матеріальний об'єкт, який у процесі спілкування й мислення людей виступає представником якогось іншого об'єкта. Деякі знаки складаються з символів (літер), що утворюють слова й тексти [23, с. 316].

ЗНАННЯ – 1) [в логіці] свідоме визнання людиною якогось твердження істинним, тобто достатнім як суб'єктивно, так і об'єктивно; 2) база знань людини [23, с. 316].

ЗНАННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЄ – знання, яке одержують у результаті взаємодії відчуттів людини з предметами і явищами зовнішнього світу [25, с. 198].

I

ІМОВІРНИЙ УМОВИВІД – умовивід, у якому з істинних засновків певної структури одержують висновок, що може бути й істинним, і хибним [20, с. 389].

ІМОВІРНІСТЬ – величина, яка характеризує «ступінь можливості» якоїсь події, що може і відбутися, і не відбутися [20, с. 389].

ІМ'Я – вираз природної або штучної формалізованої мови, що позначає окремий предмет або клас предметів [3, с. 150].

ІМПЛІКАЦІЯ – логічний зв'язок між простими судженнями в складному умовному судженні.

ІНДУКЦІЯ – тип умовиду, у якому хід міркування йде від конкретного положення до загального.

ІНДУКЦІЯ НЕПОВНА – різновид індукції, у якому, на відміну від індукції повної, отримують не необхідний, а імовірнісний

висновок, оскільки наслідок впливає зі знання властивостей тільки деяких об'єктів класу, який розглядають [35, с. 70].

ІНДУКЦІЯ ПОВНА – різновид індукції, який ґрунтується на тому, що певна властивість належить усім об'єктам класу, який розглядають [35, с. 70].

ІНСИТННІСТЬ ОБ'ЄКТИВНА – істинність, яка не залежить від органів чуття суб'єкта (людини) [23, с. 317].

ІНТУЇТИВНА ЛОГІКА – автоматизовані, неусвідомлені мисленнєві операції.

ІСТИННЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке правильно відображає дійсність.

ІСТИННІСТЬ СУБ'ЄКТИВНА – істинність, яка залежить від чуттів або від переконаності суб'єкта (людини) [23, с. 317].

ІСТИННІСТЬ ФАКТИЧНА – істинність тверджень тексту, яка визначається адекватністю відображення реального світу і не залежить від чуттів або від переконаності суб'єкта (людини) [23, с. 317].

ІСТОТНІ ОЗНАКИ – сукупність ознак, кожна з яких необхідна, а всі разом достатні, щоб відрізнити предмет (множину предметів) від будь-якого іншого предмета (будь-якої іншої множини) [20, с. 389].

К

КАТЕГОРИЧНЕ СУДЖЕННЯ – таке просте судження, яке щось стверджує чи заперечує без додаткових умов.

КАТЕГОРІЯ – поняття з гранично широким обсягом.

КВАНТОР – компонент твердження, який визначає кількісні характеристики суб'єкта й об'єкта (об'єктів) [23, с. 318].

КЛАСИФІКАЦІЯ – складний, багатоступінчастий, послідовний поділ обсягу поняття на окремі види за істотною ознакою з метою систематизації, поглиблення і отримання нових знань стосовно членів поділу [20, с. 235].

КЛАСИЧНА ЛОГІКА ВИСЛОВЛЮВАНЬ – розділ сучасної логіки, що вивчає дескриптивні висловлювання та відношення між ними в структурі міркувань [29, с. 389].

КОГЕЗІЯ – такий спосіб інтеграції тексту, коли оратор або повертається до вже сказаного, або натякає на те, що буде сказано.

КОМЕНТАР – пояснення чи тлумачення (недвозначне, стисле, лаконічне), уточнення чи конкретизація досліджуваного факту [28, с. 69].

КОМУНІКАТИВНА ЛОГІКА – галузь знань про інтелектуальні операції, які ведуть до результативних, правильних висновків, слушних доказів; інакше кажучи, це наука про формування і вдосконалення логічної культури особи [37, с. 7].

КОМУНІКАТИВНИЙ ЕФЕКТ – будь-який результат масового впливу [37, с. 84].

КОМУНІКАЦІЯ – процес обміну інформацією між двома або більше особами; або, кажучи інакше, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації [37, с. 4].

КОН'ЮНКЦІЯ – логічний зв'язок між простими судженнями в складному єднальному судженні.

КОНВЕРСІЯ – операція перестановки місцями суб'єкта й об'єкта у твердженні [23, с. 318].

КОНКРЕТНЕ ПОНЯТТЯ – таке поняття, яке пов'язане з реальними предметами або класами предметів.

КОНСТРУКТИВНА ДИЛЕМА – дилема, до висновку якої входять наслідки умовних засновків [29, с. 390].

КОНСТРУКТИВНА СУПЕРЕЧКА – суперечка, яка спрямована на досягнення істини.

КОНТАКТНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – це така суперечність, коли щось стверджують і зразу ж заперечують.

КОНТЕКСТ – лінгвальне оточення мовної одиниці, умови й особливості вживання її в мовленні.

КОНТЕКСТ ПРОМОВЛЯННЯ ЗАПИТАННЯ – місце, час та інші умови, за яких відбувається діалог із використанням запитань.

КОНТЕКСТУАЛЬНІ АРГУМЕНТИ – твердження, які можна використовувати не в усіх, а лише в деяких аудиторіях. До таких аргументів належать посилання на твердження традиції, віри, здорового глузду, смаку, авторитетів, деяких гуманітарних і практичних міркувань [23, с. 220].

КОНТРАДИКЦІЯ – складне судження, яке завжди є хибним унаслідок своєї формально-логічної структури [34, с. 245].

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ – запитання, які покликані з'ясувати, чи уважно вас слухає співрозмовник; чи розуміє він те, про що ви йому говорите, чи, може, він тільки підтакує [37, с. 52].

КОНФЛІКТ – зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності.

КОНФЛІКТНА СУПЕРЕЧКА – суперечка, мета якої – не з'ясування істини, а боротьба із супротивником і перемога.

КОНФРОНТАЦІЯ – протиборство, протиставлення соціальних систем, класових інтересів, ідейно-політичних принципів тощо.

КРЕАТИВНІСТЬ – здатність продукувати нові оригінальні ідеї, долати стереотипи мислення [37, с. 111].

КРИТИКА – умотивування безпідставності процесу аргументації, яка відбулася раніше, шляхом виявлення наявних у ній логічних помилок [23, с. 318].

КРИТИКА АРГУМЕНТІВ – вид спростування, спрямований на обґрунтування безпідставності (хибності або малого ступеня правдоподібності) аргументів для обґрунтування тези [20, с. 236].

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ – система суджень, які сприяють аналізу інформації та ухваленню раціональних, незалежних рішень [37, с. 110].

КУТ ЗОРУ – див. Точка зору.

Л

ЛАКОНІЗМ – стиль мовлення або письма, що характеризується зрозумілістю, стислістю та точністю.

ЛЕКСИКА – сукупність слів, наявних у мові в певний історичний час [20, с. 390].

ЛЕКСИЧНИЙ ПЛЕОНАЗМ – зайве слово, яке тільки обтяжує фразу, бо не додає нічого до розуміння значення іншого слова.

ЛІНГВІСТИЧНЕ РОЗУМІННЯ – вміння суб'єкта (людини, аудиторії) розпізнавати в тексті аргументації члени речення, їх граматичні характеристики й синтаксичні зв'язки між ними [23, с. 318].

ЛОГІКА – 1) спосіб упорядкування нашого мислення, який дозволяє правильно міркувати; 2) наука, яка досліджує правильне мислення, його закони і форми.

ЛОГОМАХІЯ – ситуація, у якій один учасник використовує багатозначне слово в одному значенні, а інший – в іншому. Наприклад: *Я сьогодні прокинувся рано*. Різні люди можуть мати на увазі зовсім різний час: для когось *рано* – це восьма чи дев'ята година ранку, а для когось – п'ята.

ЛОГОС – 1) думка, мислення; 2) слово, розмова, бесіда, завжди з розумінням їхнього змісту; 3) пояснення, повчання,

виклад; 4) за давньогрецьким мислителем Гераклітом – уміння робити правильні висновки і знаходити причинно-надслідкові зв'язки.

ЛОГОСФЕРА – мовне середовище, яке впливає на здатність людини мислити.

ЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ – вміння оперувати поняттями і судженнями, доводити, тобто вміння здійснювати інтелектуальні дії [28, с. 14].

ЛОГІЧНА МОДАЛЬНІСТЬ – логічна детермінованість висловлювань з певним типом модальності, коли їх істинність або хибність визначають логічними законами.

ЛОГІЧНА ПОМИЛКА – суттєве відхилення від логічної норми (закону, правила чи логічної структури) [23, с. 319].

ЛОГІЧНА ПРАГМАТИКА – розділ логічної семіотики, який вивчає відношення між мовними знаками та носіями мови в структурі логічної теорії [32, с. 39].

ЛОГІЧНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – помилка, що виникає тоді, коли одні думки в тексті суперечать іншим, тобто тезу стверджують та спростовують одночасно в межах одного текстового матеріалу.

ЛОГІЧНА ТАВТОЛОГІЯ – помилка, коли без потреби використовують кілька понять із тим самим значенням, не даючи жодної нової інформації [37, с. 76].

ЛОГІЧНА ФОРМА – будова думки (міркування), її логічна структура, спосіб зв'язку її складових частин [20, с. 236].

ЛОГІЧНЕ НОРМУВАННЯ ТЕКСТУ – операції, які спрямовані на виявлення й удосконалення логічних складників тексту.

ЛОГІЧНІСТЬ І ПОСЛІДОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – когнітивно-риторичний складник спілкування, пов'язаний із виформовуванням мікро- і макротем дискурсу, зв'язків між мовленнєвими жанрами з метою реалізації стратегії впливу на адресат [2, с. 330].

ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – послідовне і незаперечливе висловлювання, що не викликає смислових непорозумінь.

ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВІДПОВІДІ – оцінка відповідності відповіді пресупозиції та контексту промовляння запитання, а також логічної коректності.

ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАПИТАННЯ – оцінка пресупозиції та контексту промовляння запитання, а також його логічної коректності.

ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ – логічна процедура, у результаті якої реципієнт отримує максимально повне уявлення про

явище, його значення, походження, еволюцію, сучасний стан і перспективи розвитку [37, с. 85].

«ЛОГІЧНИЙ КВАДРАТ» – наочне зображення відношень за істинністю між певними видами суджень [20, с. 236].

«ЛОГІЧНИЙ ЛАНЦЮЖОК» – такий метод здійснення аналітичної дії, за яким на підтвердження явища наводять ряд фактів у їхній логічній послідовності.

ЛОГІЧНИЙ НАГОЛОС – наголос, який характеризує смислове навантаження компонентів судження [19, с. 592].

ЛОГІЧНИЙ СПОЛУЧНИК – засіб, за допомогою якого з простих суджень утворюють складні. Виділяють такі логічні сполучники: кон'юнкція, диз'юнкція (строга та нестрога), імплікація, еквіваленція [20, с. 236].

ЛУПА – прийом, який вимагає все почуте, прочитане чи навіть побачене піддавати сумніву.

М

МАНІПУЛЮВАННЯ – вид взаємодії між сперечальниками, коли один із них, застосовуючи певні прийоми, свідомо намагається проконтролювати поведінку, дії іншого, спонукає його вести себе так, як йому вигідно [31, с. 198].

МАТЕМАТИЧНА ЛОГІКА – це формальна логіка із застосуванням математичних методів, спеціального апарату символів та обчислень [26, с. 245].

МАТЕРІЯ СУДЖЕННЯ – складники судження, тобто поняття, відношення яких це судження розкриває [34, с. 312].

МАТЕРІЯ УМОВИВОДУ – складники умовиводу, тобто судження, які містяться в цьому умовиводі [5, с. 240].

МЕДІАЦІЯ – спосіб вирішення суперечки шляхом переговорів за участю посередника – медіатора.

МЕТАМОВА – мова, засобами якої описують та досліджують властивості та відношення об'єктної мови [32, с. 39].

МЕТОД – прийом дослідження, спосіб досягнення мети [26, с. 313].

МИСЛЕННЯ – вища форма відображення об'єктивної реальності, яка полягає в цілеспрямованому й узагальненому пізнанні суб'єктом істотних зв'язків і відношень між предметами та явищами, в створенні нових ідей, у прогнозуванні подій [20, с. 236].

МІРА – філософська категорія, що виражає єдність кількісних і якісних характеристик предмета [26, с. 313].

МІРКУВАННЯ – розумовий процес, у ході якого на підставі наявних, відомих знань отримують нове знання [32, с. 22].

МНОЖИНА – певна кількість об'єктів (зокрема й нульова), виокремлених за якоюсь ознакою.

МНОЖИННА АРГУМЕНТАЦІЯ – такий різновид складної аргументації, коли аргументи не залежать один від одного та є рівносильними для захисту точки зору.

МОВА ЛОГІКИ – штучна мова, призначена для аналізу логічної структури різних типів міркувань [20, с. 236].

МОВЛЕННЄВА НЕДОСТАТНІСТЬ – така логічна помилка, яка виявляється в пропущенні слів чи фрагментів, потрібних для точного і повного вираження думки [37, с. 73].

МОВНА ДЕВІАЦІЯ – тип комунікативної невдачі чи збою в спілкуванні, причиною яких є недостатня мовна компетенція учасників [2, с. 322].

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – сукупність лінгвістичних знань людини, які дають можливість будувати й аналізувати речення, користуватися системою мови з метою спілкування [37, с. 70].

МОДАЛЬНІСТЬ – характеристика змісту висловлювань, розгляд їх із певної точки зору [35, с. 73].

МОДАЛЬНІСТЬ СУДЖЕННЯ – характеристика або оцінка судження, яку дають йому з певної точки зору за допомогою слів *необхідно, можливо, мабуть* і т. ін. [20, с. 236].

МОДУС – властивість об'єкта, яку він має лише за певних умов і яку може втрачати чи набувати залежно від обставин [35, с. 73].

МОНОЛОГ – виклад (усний, письмовий) пропонентом перед опонентами (читачем, слухачем, глядачем) однієї чи кількох аргументацій за відсутністю або за мінімального зворотного зв'язку.

Н

НАВІДНЕ ЗАПИТАННЯ – запитання, яке дозволяє скерувати розмову в потрібному напрямку [26, с. 314].

НАДМІРНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ – помилка, коли сперечальник непомітно для себе, в азарті суперечки, наводить додатково до головних аргументів ще певну кількість необґрунтованих аргументів.

НАУКА – теоретична діяльність людини, яка спрямована на виробництво знань про предмети і явища світу [25, с. 197].

НАУКОВА ІНДУКЦІЯ – такий умовивід, у якому загальний висновок про всі предмети певного класу роблять на основі знання необхідних ознак цього класу або необхідного зв'язку частини предметів, поглядів і спостережень [26, с. 314].

НАУКОВІ АРГУМЕНТИ – див. Теоретичні аргументи.

«НЕ ВИПЛИВАЄ» – логічна помилка в доказі тези, яка полягає в тому, що між аргументами доказу і його тезою відсутній логічний зв'язок, унаслідок чого аргументи не обґрунтовують істинності тези, яку доводять.

НЕГАТИВНЕ ПОНЯТТЯ – таке поняття, у якому відсутні певні ознаки.

НЕГАТИВНИЙ ЗАСНОВОК ЗАПИТАННЯ – твердження, що принаймні одна відповідь на запитання є хибним судженням [5, с. 241].

НЕЗБІРНЕ ПОНЯТТЯ – поняття, елементами обсягу якого є окремі предмети.

НЕІСТОТНІ ОЗНАКИ – ознаки, наявність або відсутність яких не призводить до зміни природи предмета чи явища.

НЕЛОГІЧНІСТЬ – порушення законів правильного мислення, через що людина отримує неправильний висновок.

НЕНАВМИСНІ ЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ – такі випадки, коли людина свідомо використовує помилкові аргументи або робить неточні висновки.

НЕОБґРУНТОВАНИЙ АРГУМЕНТ – помилка, коли сперечальник застосовує як головний аргумент такі твердження, істинність яких не встановлено.

НЕПОВНА ІНДУКЦІЯ – умовивід, у якому на підставі наявності якоїсь ознаки в частини предметів певного класу роблять висновок про її наявність у всього класу предметів.

НЕПОВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ – визначення, у якому порушено правило співмірності, за яким обсяг визначуваного поняття має дорівнювати обсягу визначального поняття [25, с. 197].

НЕПОРІВНЯННІ ПОНЯТТЯ – такі поняття, які відображають абсолютно віддалені предмети.

НЕПОСЛІДОВНІСТЬ – типовий приклад нелогічного мислення, коли доповідач або учасник суперечки висловлює якесь положення, а потім заперечує його [26, с. 314].

НЕПРАВИЛЬНЕ МІРКУВАННЯ – міркування, у якому допущено логічні помилки через порушення правил або законів логіки.

НЕПРЯМА ВІДПОВІДЬ – така відповідь, яка не дає змоги отримати саме ту конкретну інформацію, яку вимагав запитувач; неточна, завуальована відповідь.

НЕПРЯМЕ ЗАПИТАННЯ – запитання, яке приховує справжню мету звернення.

НЕПРЯМИЙ ДОКАЗ – доказ, у якому істинність тези доводять шляхом встановлення хибності антитези [25, с. 198].

НЕРЕЛЕВАНТНА АРГУМЕНТАЦІЯ – помилка, коли сперечальник намагається переконати не опонента, а аудиторію.

НЕСТРОГА ДИЗ'ЮНКЦІЯ – див. Слабка диз'юнкція.

НЕСУМІСНІ ПОНЯТТЯ – такі поняття, які не мають спільних елементів обсягу, тобто їхні обсяги не перетинаються.

НЕЯВНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – висловлювання, у якому містяться несумісні за законом суперечності поняття.

НЕЯВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ – визначення, у якому поняття не визначають безпосередньо, а встановлюють із системи його відношень до інших понять у певному контексті [25, с. 198].

НОМІНАЛЬНЕ ОЗНАЧЕННЯ – означення, у якому ім'я визначуваного поняття позначає ідеальні об'єкти, які в реальному, матеріальному світі не існують [23, с. 320].

НОРМА – прийняте в суспільстві регулятивне правило, яке приписує суб'єктові необхідність виконання певної дії чи утримання від неї [23, с. 320].

НОРМАТИВНІ ПОМИЛКИ – недоліки, які виникають тоді, коли в повідомленні порушено норми державного стандарту.

НУЛЬОВЕ ПОНЯТТЯ – таке поняття, обсяг якого не містить жодного реального елемента.

О

ОБҐРУНТУВАННЯ – операція надання таких аргументів, які дають змогу прийняти певну тезу [23, с. 321].

ОБЕРНЕННЯ – така перебудова умовиводу, коли суб'єкт і предикат міняються місцями.

ОБЕРНЕННЯ СУДЖЕННЯ – спосіб отримання безпосередніх умовиводів, завдяки якому суб'єкт і предикат вихідного судження у висновку міняються місцями [20, с. 238].

ОБ'ЄКТ – 1) компонент твердження, який стоїть після предиката; 2) збірна назва всіх об'єктів і суб'єктів твердження, тобто збірна назва імен, які використовують у твердженні; 3) у складі імені окрема субстанція (фрагмент) реального чи якогось можливого світу [23, с. 320–321].

ОБ'ЄКТИВНА ЛОГІКА – логіка, яка відтворює зв'язки між об'єктами реального світу незалежно від їх відтворення свідомістю людини [23, с. 321].

ОБ'ЄКТИВНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – виявлене відношення суперечності між структурними елементами складно організованої системи.

ОБ'ЄКТИВНІСТЬ – незалежність від суб'єкта, людської свідомості [25, с. 198].

ОБМЕЖЕННЯ ПОНЯТЬ – логічна операція, у процесі якої переходять від понять із більшим обсягом до понять із меншим обсягом.

ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЛЕКСИЧНИЙ ПЛЕОНАЗМ – таке плеонастичне словосполучення, яке вже закріпилося в мові і стало нормою.

ОБРАЗНІСТЬ – наявність у мовної одиниці сформованого образного значення з яскравим, «живим» художнім ефектом, побудованим на певних асоціаціях.

ОБСЯГ ПОНЯТТЯ – набір усіх предметів, які мислять у понятті.

ОДИНИЧНА ГІПОТЕЗА – припущення, що стосується характеристики одного предмета чи явища [29, с. 392].

ОДИНИЧНЕ ПОНЯТТЯ – поняття, у якому мислять один предмет (обсяг поняття дорівнює одиниці) [25, с. 198].

ОДИНИЧНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке щось стверджує чи заперечує про один предмет думки.

ОДНОПОЛЮСНЕ ЗАПИТАННЯ – таке запитання, коли з питальною інтонацією повторюють частину того, що щойно сказав співрозмовник.

ОЗНАКА – особливість об'єкта, за якої він подібний до інших об'єктів або відмінний від них [35, с. 74].

ОЗНАКА ВИПАДКОВА – прикмета всіх або деяких предметів класу, які не є неодмінними для визначення сутності предмета [5, с. 241].

ОЗНАКА ЗАГАЛЬНА – будь-яка ознака, характерна для всіх елементів загального класу предметів [5, с. 241].

ОЗНАКА НЕОБХІДНА – ознака, без якої предмет не може існувати [5, с. 241].

ОЗНАКА НЕСУТТЄВА – ознака, від якої не залежить сутність предмета [5, с. 241].

ОЗНАКА РОЗРІЗНЕННЯ – така ознака, завдяки якій предмети відрізняють [5, с. 241].

ОЗНАКА СУТТЄВА – ознака, яка характеризує сутність предмета [5, с. 241].

ОЗНАКА СХОЖОСТИ – така ознака, наявність якої робить різні предмети схожими між собою [5, с. 241].

ОЗНАКИ ПРЕДМЕТА – риси, які виражають подібність або відмінність предметів і відображені в змісті понять [20, с. 238].

ОКСЮМОРОН – фігура мови, у якій поєднано дві протилежні за змістом ідеї для створення необхідного ефекту.

ОМОНІМИ – слова, що однаково звучать, але виражають зміст різних понять.

ОПЕРАЦІЯ ЛОГІЧНА – дія, яку виконують над одиницями логіки з метою отримання відшукуваного результату [23, с. 321].

ОПИС – перелік усіх основних зовнішніх рис предмета, щоб з'ясувати його відмінність від схожих до нього предметів.

ОПОНЕНТ – той, хто піддає сумніву або заперечує істинність чи слушність точки зору пропонента.

ОПОСЕРЕДКОВАНИЙ ДЕДУКТИВНИЙ УМОВИВІД – такий умовивід, у якому висновок роблять із двох і більше засновків.

ОПОСЕРЕДКОВАНІСТЬ – зумовленість одного знання іншим; знання, яке одержують у результаті застосування умовиводів. [25, с. 198].

ОРАТОР – особа, яка виголошує на широкий загаль промову, володіє майстерністю публічного виступу [19, с. 563].

ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ – майстерність інформувати, переконувати та мотивувати людей за допомогою виголошення промови.

ОСНОВА ПОДІЛУ ПОНЯТЬ – ознака, за якою здійснюють поділ понять.

П

ПАРАДОКС – логічна суперечність, яка є результатом цілком очевидних суджень.

ПАРАЛОГІЗМ – логічна помилка, допущена не навмисно, а через звичайне незнання.

ПАРОНІМИ – слова, які схожі за написанням і звучанням, але різні за значенням.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – професійне спілкування окремого педагога чи педагогічного колективу з учнями в процесі навчання та виховання.

ПЕЙОРАТИВНІ ВИРАЗИ – мовні одиниці на позначення певного предмета, які вже містять його виразну негативну оцінку.

ПЕРЕДУМОВА ЗАПИТАННЯ – вихідна, базова інформація, яка міститься в запитанні.

ПЕРЕКОНАННЯ – свідоме визнання людиною якогось твердження істинним для самої себе, тобто суб'єктивно достатнім [23, с. 322].

ПЕРЕТВОРЕННЯ – така перебудова умовиводу, коли стверджувальне судження замінюють на заперечне або навпаки.

ПЕРЕТВОРЕННЯ СУДЖЕННЯ – спосіб отримання безпосередніх умовиводів, завдяки якому з вихідного судження утворюють нове, рівнозначне йому судження, але протилежної якості [20, с. 238].

ПІДПОРЯДКУВАННЯ ПОНЯТЬ – таке відношення між поняттями, коли обсяг одного поняття входить в обсяг іншого.

ПІДРЯДНА АРГУМЕНТАЦІЯ – такий різновид складної аргументації, коли наступний аргумент підтримує попередній.

ПІДСТАВА – частина судження, у якій відображено умову, від якої залежить істинність наслідку.

ПІДМІНА ТЕЗИ – логічна помилка, коли замість тези обґрунтовують інше положення – ширше за обсягом, вужче або й таке, що не має ніякого відношення до проголошеної тези.

ПЛЕОНАЗМ – [у логіці] 1) сполучення двох близьких понять, одне з яких логічно зайве; [у мовознавстві] 2) зайве слово, яке тільки обтяжує фразу, бо не додає нічого до розуміння значення іншого слова.

ПОДІЛ ПОНЯТЬ – це логічна операція, яка розкриває обсяг поняття шляхом розбиття його на види.

ПОЗИТИВНЕ ПОНЯТТЯ – таке поняття, яке відображає наявність у предмета або явища певних ознак.

ПОЛЕМІКА – суперечка, де є конфронтація, протистояння сторін, ідей, думок; боротьба принципово протилежних думок із якогось питання; публічна суперечка з метою захисту, відстоювання своєї точки зору і спростування протилежної [32, с. 222].

ПОЛІСИЛОГІЗМ – складний силогізм, який складається з кількох простих силогізмів.

ПОМИЛКА – відхилення від правильних дій, учинків, думок, зумовлене незнанням норми.

ПОМИЛКОВА ДИЛЕМА – ситуація, коли два альтернативних твердження вважають єдино можливими, а насправді варіантів більше.

ПОНЯТТЯ – форма мислення, яка відтворює предмети і явища в їхніх істотних ознаках.

ПОРІВНЯННІ ПОНЯТТЯ – такі поняття, у змісті й обсязі яких є щось спільне.

ПОРІВНЯННЯ – операція над поняттям, яка вказує на подібність предметів і дозволяє краще їх уявити або по-новому висвітлити їхні властивості.

ПОРІВНЯННЯ ЗАМІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ – логічна помилка, яка трапляється тоді, коли мовець, не знаючи точного визначення, намагається приблизно пояснити поняття через порівняння з чимось, чого також точно не знає.

ПОРОЖНЄ ПОНЯТТЯ – див. Нульове поняття.

ПРАВИЛЬНЕ МІРКУВАННЯ – міркування, у якому дотримано всіх правил та законів логіки.

ПРЕДИКАТ – те, що ми дізнаємося про суб'єкт судження; характеристика суб'єкта судження.

ПРЕДМЕТ – матеріальна річ, об'єкт пізнання.

ПРЕДМЕТ ДУМКИ – це той предмет або явище, про що мислить людина.

ПРЕДМЕТНА ОБЛАСТЬ – коло предметів, у складі якого перебуває виділений предмет міркування.

ПРЕСУПОЗИЦІЯ ЗАПИТАННЯ – див. Передумова запитання.

ПРИНЦИП – основне положення, вихідний пункт [26, с. 318].

ПРИПУЩЕННЯ – твердження, стосовно якого тимчасово вважають, що воно є істинним за відсутності для цього суб'єктивної та об'єктивної достатності [23, с. 324].

ПРИРОДНА МОВА – мова, що розвинулася способами людської комунікації в суспільстві.

ПРИХОВАНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – див. Неявна суперечність.

ПРИЧИНА – система зв'язків і відносин, що зумовлює зміни, виникнення, руйнування предметів, явищ, зв'язків.

ПРИЧИННИЙ ЗВ'ЯЗОК – такий зв'язок між явищами, за якого перше з них є причиною, а друге – наслідком [35, с. 75].

ПРОБЛЕМА – питання або комплекс питань, які виникають у процесі пізнавальної діяльності і практики [25, с. 201].

ПРОБЛЕМНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке щось стверджує чи заперечує з певним припущенням.

ПРОМОВА – голосова (не письмова) форма донесення інформації до інших людей.

ПРОПОНЕНТ – той, хто висуває та обґрунтовує певну точку зору.

ПРОСИЛОГІЗМ – силогізм, висновок якого стає засновком наступної частини полісилогізму [5, с. 243].

ПРОСПЕКЦІЯ – натяк на те, про що буде йти мова в наступних частинах виступу.

ПРОСТА АНАЛОГІЯ – аналогія, у якій на основі подібності двох предметів в одних ознаках роблять висновок про подібність цих предметів в інших ознаках [26, с. 318].

ПРОСТА АРГУМЕНТАЦІЯ – різновид аргументації, що передбачає використання одного аргументу на підтвердження якоїсь тези.

ПРОСТЕ ПОНЯТТЯ – таке поняття, яке відображене в мові одним словом.

ПРОСТЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке складається з одного суб'єкта і одного предиката.

ПРОТИЛЕЖНІ ПОНЯТТЯ – несумісні поняття, обсяги яких виключають один одного, але не вичерпують обсяг поняття, родового щодо них, якому вони супідрядні [35, с. 75].

ПРОТИЛЕЖНІСТЬ ЛОГІЧНА – відношення між протилежними поняттями або судженнями [25, с. 201].

ПРОТИРІЧЧЯ – див. Суперечність.

ПРОТИСТАВЛЕННЯ – логічна операція, яка твердження спершу перетворює, а потім обертає [23, с. 324].

ПРОКСЕМІКА – наука про комунікаційний простір, його структуру та функції.

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ – спеціально організований на наукових засадах, керований процес обміну повідомленнями, організації взаєморозуміння, досягнення оптимальної взаємодії, взаємопізнання в різних видах діяльності учасників професійно спрямованої комунікації.

ПРЯМА ВІДПОВІДЬ – відповідь, яка прямо виражає інформацію, тобто надає повну інформацію щодо запитання.

ПРЯМЕ ДОВЕДЕННЯ – доведення, у якому з аргументів (засновків) за допомогою правил виводу отримують тезу доведення [35, с. 75].

ПСЕВДОАРГУМЕНТИ – такі твердження, які пов'язані лише з бажанням будь-якою ціною перемогти в суперечці.

Р

РЕАЛЬНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – див. Об'єктивна суперечність.

РЕДУКЦІЯ – зведення складного до простого, цілого до якоїсь із його частин, зменшення кількості і величини об'єктів, спрощення їх структури [35, с. 75].

РЕЗЮМЕ – короткий висновок з основними положеннями доповіді, промови, наукової праці, дискусії [19, с. 565].

РЕЛЕВАНТНІСТЬ – міра відповідності отримуваного результату бажаному.

РЕЛЯТИВНЕ СУДЖЕННЯ – судження, у якому відображено відношення між двома або більше предметами чи їхніми ознаками [20, с. 240].

РЕФЛЕКСИВНІСТЬ – така розумова діяльність людини, яка спрямована на осмислення власних дій, думок, почуттів, емоцій.

РИТОРИКА – лінгвокультурологічна наука ефективного переконливого спілкування; мистецтво красномовства [19, с. 565].

РИТОРИЧНЕ ЗАПИТАННЯ – запитання, яке або взагалі не потребує відповіді, або відповідь міститься в самому запитанні, або відповідь дасть оратор у своїй промові [19, с. 564].

РІВНОЗНАЧНІСТЬ – відношення між висловлюваннями або їх символічним вираженням у логічній мові, коли поняття мають однакове істиннісне значення [35, с. 75].

РІВНОЗНАЧНІСТЬ – відношення між висловлюваннями, яке характеризується тим, що вони приймають однакові істинні значення [25, с. 202].

РІД – назва зв'язку між поняттями, за якого родові поняття містять у своєму обсязі інше, менше за обсягом, поняття – видові [23, с. 325].

РОДОВЕ ПОНЯТТЯ – поняття, до обсягу якого входять менші обсяги видових понять.

РОЗДІЛОВЕ ДОВЕДЕННЯ – непряме доведення, у якому в розділовому твердженні перелічують усі можливі альтернативи, серед яких є і теза, а потім шляхом вилучення альтернатив залишають лише тезу [23, с. 325].

РОЗДУМ – ланцюг розумових висновків на яку-небудь тему, викладених у логічно послідовній формі [26, с. 320].

РОЗПОДІЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – складне судження, утворене з двох чи більшої кількості суджень за допомогою логічного сполучника *або*.

РОЗУМІННЯ – засвоєння нової інформації, нового змісту в процесі пізнавальної діяльності [25, с. 202].

РОЗУМОВО ЗДОРОВИЙ ВИСНОВОК – висновок, зроблений на основі поданих тлумачень, понять і суто логічних правил; поєднання цих думок і понять у формі розмовних висновків без попереднього звернення до досвіду, експерименту, практики [26, с. 320].

С

СЕМАНТИКА ЛОГІЧНА – рівень семіотики, на якому враховують зв'язки, що існують між мовою і позамовною дійсністю [3, с. 156].

СЕМІОТИКА – наука про знаки і знакові системи, які використовують для передачі інформації.

СЕНС – зміст знакового виразу, думка, яка міститься в словах [25, с. 202].

СЕНТЕНЦІЯ – вислів, узагальнення морально-повчального змісту, коротке напучення [19, с. 564].

СИЛОГІЗМ – міркування, що складається з трьох простих атрибутивних висловлювань: двох засновків і одного висновку.

СИЛОГІСТИКА – логічне вчення про побудову і правила виводу умовиводів, які складаються із простих категоричних суджень [25, с. 203].

СИЛЬНА ДИЗ'ЮНКЦІЯ – логічний сполучник, що утворює складне висловлювання, яке є істинним тоді, коли одне із висловлювань, які входять до його складу, є істинним, а інші – хибними.

СИМВОЛ – письмовий або звуковий знак, яким позначають предмети, явища, поняття [25, с. 203].

СИМВОЛІЧНА ЛОГІКА – див. Математична логіка.

СИНОНІМИ – слова, різні за звучанням, але однакові за значенням.

СИНТАКСИС ЛОГІЧНИЙ – рівень семіотики, на якому мову розглядають як неінтерпретовану знакову систему [3, с. 156].

СИНТЕЗ – мислене з'єднання елементів цілого [25, с. 203].

СИСТЕМА – об'єднання взаємопов'язаних елементів, які знаходяться в стані функціонування і розвитку. Інакше кажучи, система виражає сукупність взаємопов'язаних елементів цілого [25, с. 203].

СКЛАДНА АРГУМЕНТАЦІЯ – різновид аргументації, що передбачає використання кількох аргументів.

СКЛАДНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, у якому наявні кілька предикатів чи кілька суб'єктів.

СЛАБКА ДИЗ'ЮНКЦІЯ – логічний сполучник, що утворює складне висловлювання, яке є істинним тоді, коли хоча б одне із висловлювань, що входять до його складу, є істинним.

СЛОВО – звукова, матеріальна оболонка мислення [25, с. 203].

СМИСЛОВЕ ЗНАЧЕННЯ – зміст мовного виразу, який застосовують у процесі його розуміння [31, с. 200].

СОРИТ – складноскорочений силізм, у якому не висловлюють, а тільки мають на увазі більші або менші засновки і всі висновки, крім останнього [25, с. 203].

СОФІЗМ – логічна помилка, допущена навмисно.

СОФІСТ – 1) у Стародавній Греції розумна, винахідлива людина; платний вчитель математики, мудрости й красномовства; 2) людина, яка вдається до софістики [19, с. 564].

СОФІСТИКА – коректна й некоректна суперечка, спрямована на перемогу над опонентом [23, с. 326].

СОФІСТИЧНЕ ЗАПИТАННЯ – запитання, яке містить логічну помилку, якої запитувач припускається свідомо, щоб отримати від відповідача потрібну йому відповідь [23, с. 326].

СПІВВІДНОСНІ ПОНЯТТЯ – вид понять, зміст яких не має автономного смислу; таке поняття стає осмисленим лише тоді, коли воно походить від іншого поняття або коли його використовують у певному контексті [3, с. 158].

СПІЛКУВАННЯ – сукупність зв'язків і взаємодій людей, суспільств, суб'єктів (класів, груп, особистостей), що передбачає обмін досвідом, уміннями, інформацією, навичками, результатами діяльності [19, с. 564].

СПІР – див. Суперечка.

СПЛУТУВАННЯ ПОНЯТЬ – логічна помилка, яку допускають, наприклад, коли поєднують два поняття як однорідні, рівнозначні, а вони такими не є.

СПРИЙНЯТТЯ – чуттєвий образ предмета, який виникає в результаті безпосередньої взаємодії предмета або явища з органами відчуттів [25, с. 203].

СПРОСТУВАННЯ – логічна операція, спрямована на встановлення хибності або необґрунтованості раніше висунутої тези [20, с. 240].

СТВЕРДЖУВАЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке підкреслює наявність у предмета певної ознаки.

СТИХІЙНА ЛОГІКА – логіка, базується на уявленнях, якими людина компенсує відсутність життєвого досвіду.

СТРОГА ДИЗ'ЮНКЦІЯ – див. Сильна диз'юнкція.

СТРУКТУРА – стійкий зв'язок між елементами цілого [25, с. 203].

СТРУКТУРА АРГУМЕНТАЦІЇ – спосіб зв'язку аргументів, який застосовують для захисту точки зору в складній аргументації [31, с. 95].

СУБ'ЄКТ – предмет думки, тобто це те, про що ми повідомляємо в судженні, те, що ми характеризуємо.

СУБ'ЄКТ СУДЖЕННЯ – предмет думки.

СУБ'ЄКТИВНА ЛОГІКА – логіка, яка кожна конкретна людина відтворює через індивідуальні особливості мислення.

СУБ'ЄКТИВНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – протиріччя, що виникає в міркуваннях конкретної особи через порушення нею закону суперечності й визначається як непослідовність у міркуваннях.

СУБ'ЄКТИВНИЙ АРГУМЕНТ – помилка, яка має місце в суперечці, коли сперечальник застосовує аргумент, який є хибним або недостатньо обґрунтованим твердженням, проте він знає, що супротивник вважає його істинним [31, с. 145].

СУДЖЕННЯ – форма думки, яка щось стверджує або заперечує про предмети та явища об'єктивної дійсності.

СУДЖЕННЯ ДІЙСНОСТИ – таке судження, яке відображає вже наявне, цілком реальне явище.

СУДЖЕННЯ ІСНУВАННЯ – таке судження, яке просто стверджує або заперечує сам факт існування предмета.

СУДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТІ – судження, яке відображає реальну, але ще не реалізовану можливість.

СУДЖЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ – це судження, яке відображає неминучість існування якогось предмета думки або неминучість певного зв'язку між предметами.

СУДЖЕННЯ ПРО ВІДНОШЕННЯ – таке судження, яке відображає відношення між окремими предметами або їхніми ознаками.

СУДЖЕННЯ, ЯКЕ ВИДІЛЯЄ – це судження з виділеним суб'єктом або виділеним предикатом.

СУДЖЕННЯ, ЯКЕ ВИКЛЮЧАЄ – таке судження, що виражають загальне правило, з якого є винятки.

СУМІСНІ ПОНЯТТЯ – такі поняття, які мають спільні елементи обсягу, тобто їхні обсяги повністю або частково збігаються.

СУПЕРЕЧКА – комунікативний процес, у якому наявне активне ставлення до точки зору співрозмовника, що виражене в її критичній одиниці [31, с. 41].

СУПЕРЕЧНІСТЬ – два висловлювання, із яких одне є запереченням іншого.

СУПОЗИЦІЯ ЛОГІЧНА – таке використання слова, за якого воно розкриває природу поняття про річ, а не природу самої речі, тобто слово стосується того, що мислиться, а не того, що є [5, с. 245].

СУПОЗИЦІЯ ТЕРМІНА – залежність значення слова від його місця в реченні [5, с. 245].

СУРЯДНА АРГУМЕНТАЦІЯ – такий різновид складної аргументації, коли аргументи взаємозалежні й тільки разом ефективно захищають точку зору.

СУТТЄВА ОЗНАКА – ознака, без якої предмет не може існувати, яка виражає його природу і відмінність від інших предметів [25, с. 205].

СУЧАСНА ЛОГІКА – історичний етап розвитку логічного знання, який розпочався з середини ХІХ ст. і триває досі. Засновником сучасної логіки вважають німецького філософа Готфріда Вільгельма Лейбніца (1646–1716) [20, с. 241].

Т

ТАВТОЛОГІЯ – спеціальне або непередбачене повторення тих самих або спільнокореневих слів.

ТВЕРДЖЕННЯ – вислів, якому приписують певне значення істинності [23, с. 327].

ТЕЗА – один з елементів доказу; положення, істинність якого обґрунтовують у доказі; коротко сформульоване положення підготовленої доповіді, виступу [19, с. 565].

ТЕКСТ – ланцюг знаків (символів) природної чи штучної мови, що містить одиниці логіки [23, с. 327].

ТЕМПОРАЛЬНА ЛОГІКА – розділ модальної логіки, який досліджує природу, ознаки, логічні зв'язки часових висловлювань.

ТЕОРЕТИЧНІ АРГУМЕНТИ – такі твердження, які базуються не на безпосередніх реальних фактах, а на визначеннях понять, закономірностях, тенденціях і принципах.

ТЕОРІЯ – сукупність понять, тверджень, спостережень, що утворюють цілісну єдину систему [26, с. 323].

ТЕРМІН – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо.

ТИПОЛОГІЯ – вчення про систематизацію і класифікацію складних об'єктів [25, с. 206].

ТОТОЖНІ ПОНЯТТЯ – поняття, які мають ознаки, що повністю збігаються.

ТОТОЖНІСТЬ – відношення між об'єктами, яке фіксує повний збіг їх властивостей або їх нерозрізненість стосовно якоїсь сукупності властивостей [35, с. 78].

ТОЧКА ЗОРУ – думка, яка фіксує ставлення людини до певного твердження, яке називають пропозицією.

ТОЧКА ЗОРУ НЕГАТИВНА – ситуація, коли той, хто говорить або пише, займає негативну позицію щодо висловленої думки.

ТОЧКА ЗОРУ НЕЙТРАЛЬНА – ситуація, коли той, хто говорить або пише, вагається щодо висловленої думки, не має однозначного ставлення.

ТОЧКА ЗОРУ ПОЗИТИВНА – ситуація, коли той, хто говорить або пише, займає позитивну позицію щодо висловленої думки.

ТРАДИЦІЙНА ЛОГІКА – перший етап у розвитку формальної логіки, який розпочався в IV столітті до нашої ери і завершився в кінці XIX – початку XX століття, коли сформувалась сучасна математична (символічна) логіка.

ТРАДУКЦІЯ – такий тип умовиводу, коли хід міркування йде від конкретного до конкретного.

«ТРЕТЬОГО НЕ ДАНО» – вираз, яким характеризують закон виключення (вилученого) третього. Назва походить від латинської мови *tertium non datur*.

У

УЗАГАЛЬНЕННЯ – вираження яких-небудь властивостей у думках, що належить деякому класу предметів [26, с. 324].

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОНЯТТЯ – логічна операція, яка полягає в переході від поняття з меншим обсягом до поняття з більшим обсягом.

УМОВА – твердження в імплікації, яке стоїть після сполучника *якщо* перед *то* [23, с. 328].

УМОВА ДОСТАТНЯ – така умова, яка самостійно (без інших умов) спричинює наслідок [34, с. 252].

УМОВА НЕОБХІДНА – така умова, без якої наслідок неможливий, але яка самостійно є недостатньою для наслідку [34, с. 253].

УМОВИВОДИ – така форма мислення, за допомогою якої з одних думок (засновків) одержують нові думки (висновки).

УМОВНЕ СУДЖЕННЯ – таке складне судження, у якому прості судження перебувають у відношенні умови і наслідку.

УМОВНО-КАТЕГОРИЧНИЙ СИЛОГІЗМ – силогізм, засновками якого є умовне і категоричне судження.

УНІФІКАЦІЯ – приведення чого-небудь до єдиної форми.

УТОЧНЮВАЛЬНЕ ОЗНАЧЕННЯ – означення, яке використовує інші, ніж у довідковій літературі, ознаки об'єктів або до відомих ознак додає ще якісь, у тому числі несуттєві [23, с. 329].

УЯВЛЕННЯ – комплект ознак конкретного предмета, який людина схоплює за посередництвом органів чуття і який вона здатна відтворити за посередництвом пам'яті [34, с. 254].

Ф

ФАКТ – подія, предмет, явище, які існують реально [25, с. 207].

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ – доведення хибності теорії або гіпотези на основі їх емпіричної перевірки [25, с. 207].

ФАЛЬШИВА ДИЛЕМА – див. Помилкова дилема.

ФІГУРИ СИЛОГІЗМУ – форми категоричного силогізму, які визначаються місцем середнього терміна в його засновках [35, с. 78].

ФІКЦІЯ – видумка, яку видають за реальність.

ФОРМА – спосіб, який застосовують для обґрунтування або критики тези [31, с. 222].

ФОРМА АРГУМЕНТАЦІЇ – логічна форма міркування, на якому вона ґрунтується [31, с. 81].

ФОРМА МИСЛЕННЯ – це спосіб відображення предметів і явищ об'єктивної реальності.

ФОРМА УМОВИВОДУ – характер відношення між судженнями в умовиводі [34, с. 254].

ФОРМАЛІЗАЦІЯ – загальнонауковий метод дослідження, у якому імена тверджень позначають символами, а потім за певними правилами над цими символами здійснюють потрібні операції [23, с. 329].

ФОРМАЛЬНА ЛОГІКА – наука про структуру висловлювань, виводів і доведень [35, с. 79].

Х

ХАКАКТЕРИСТИКА – перелік лише найважливіших ознак предметів та явищ.

ХИБА – властивість твердження, що відтворює якийсь фрагмент реального світу неадекватно [23, с. 329].

ХИБНЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке відображає дійсність неправильно.

ХИБНА ДУМКА НІРВАНИ – ситуація, коли помилково порівнюють щось реальне чи реалізоване з нездійсненим ідеалом і на цій основі ухвалюють рішення, що до того ідеалу треба рухатися [37, с. 77].

ХРОНЕМІКА – наука про час комунікації, його структурні, семантичні та культурні функції [19, с. 565].

«ХРОНОЛОГІЧНО-ПОСЛІДОВНИЙ ЛАНЦЮЖОК» – констатація фактів, подій, причин їхньої появи за чітко витриманим хронологічним принципом [28, с. 70].

Ц

ЦІННІСНІ АРГУМЕНТИ – певні стереотипи, які існують у суспільстві. Інакше кажучи, це не те, що є у реальному світі, а те, що повинне бути в ньому відповідно до наших уявлень, бажань і стереотипів [23, с. 221].

Ч

ЧАСТКА – невелика частина цілого.

ЧАСТКОВА ГІПОТЕЗА – припущення про певні закономірності, які стосуються тільки деяких елементів множини явищ відповідної предметної сфери [29, с. 398].

ЧАСТКОВЕ СУДЖЕННЯ – таке судження, яке щось стверджує або заперечує про якусь частину предметів думки певного класу.

ЧАСТКОВО-ЗАПЕРЕЧУВАЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – судження, яке одночасно є і частковим, і заперечувальним [35, с. 79].

ЧАСТКОВО-СТВЕРДЖУВАЛЬНЕ СУДЖЕННЯ – судження, яке одночасно є і частковим, і ствердним [35, с. 79].

ЧИСЛО – поняття математики, за допомогою якого позначають деяку кількість предметів, дають їм кількісну характеристику [25, с. 208].

ЧИСЛЕННЯ – [у логіці] розрахунок істинності ланцюгів тверджень [23, с. 329].

ЧЛЕНИ ПОДІЛУ – елементи структури операції поділу понять, видові поняття, на які розподіляють ділене поняття [3, с. 161].

ЧОТИРИЗНАЧНА ЛОГІКА – багатозначна логіка, у якій твердження має чотири значення істинності: істина, ближче до істини, ближче до хибності, хибність [23, с. 329].

ЧУТТЄВИЙ СТУПІНЬ ПІЗНАННЯ – вихідний ступінь пізнання людиною матеріального світу, що виступає у вигляді живого спостереження предметів і явищ [26, с. 226].

Ш

ШТУЧНА МОВА – особлива система знаків і символів, які створюють із метою відображення результатів мислення в точних термінах і виразах з метою уникнення багатозначності природної мови або для скорочення запису інформації чи здійснення математичних і логічних операцій із знаками і символами [29, с. 398].

ШТРИХ ШЕФЕРА – логічний сполучник, протилежний до кон'юнкції, тобто заперечення кон'юнкції [34, с. 254].

Я

ЯВНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – виражене певною мовою відношення між твердженням і його запереченням у міркуваннях якоїсь особи.

ЯКІСТЬ – сукупність властивостей, що вказують на предмет; об'єктивна визначеність предмета [26, с. 326].

ЯСНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ – якість будь-якого вивчення, що визначається і виражається відомими словами і поняттями без слів, які мають подвійне значення чи зміст [26, с. 326].

ЯСНІСТЬ МОВЛЕННЯ – його доступність адресату, його точність, чіткість, стислість, лаконічність [19, с. 565].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика : навчальний посібник. Львів, 2001.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології. Львів, 2000.
3. Богдановський І. В., Льовкіна О. В. Логіка : опорний конспект лекцій. Київ, 2004.
4. Гнатюк Я. С. Лекції з історії логіки. Івано-Франківськ, 2009.
5. Гришук К. В. Юридична логіка : підручник / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів, 2016.
6. Додонова Р. О. Філософія. Логіка. Філософія освіти. Кредитно-модульний курс : навчальний посібник. Київ, 2019.
7. Данільян О. Г. Логіка : підручник. Київ, 2022.
8. Жоль К. К. Вступ до сучасної логіки : навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ, 2002.
9. Коваленко С. Сучасна риторика : навчально-практичний посібник. Київ, 2007.
10. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі : навчально-методичний посібник для вчителів. Київ, 2017.
11. Колотілова Н. А. Логіка і риторика : ретроспектива взаємозв'язку: монографія. Київ, 2020.
12. Комаха Л. Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні : монографія. Київ, 2020.
13. Конверський А. Є. Критичне мислення : підручник. Київ, 2022.
14. Конверський А. Є. Логіка : підручник. Київ, 2017.
15. Конверський А. Є. Традиційна логіка : підручник. Київ, 2020.
16. Конспект лекцій з дисципліни «Логіка» для студентів усіх спеціальностей / Упоряд. Г. Г. Старікова. Харків, 2020.
17. Кругляк М. І. Критичне мислення : матеріали III частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення» [в блозі <https://criticalthinkerua.wordpress.com>]. Київ, 2021.
18. Логіка в запитаннях та відповідях : навчальний посібник / Войтенко Д. О., Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Харків, 2019.
19. Онуфрієнко Г. С. Риторика : навчальний посібник. Київ, 2008.
20. Орендарчук Г. О. Логіка : навчальний посібник для студентів економічних та юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тернопіль, 2008.
21. Павленко Ж. О. Логіка: практикум з розв'язання тестів на загальні компетентності : навчальний посібник. Київ, 2024.
22. Партико З. В. Логіка : підручник. Львів, 2023.
23. Партико З. В. Логіка (теоретичні основи та прикладне застосування в мас-медіа) : підручник. Київ, 2021.
24. Партико З. В. Основи редагування : підручник. Львів, 2020.

25. Проценко М. Г. Логіка: посібник для студентів вузів : навчальний посібник. Суми, 2005.
26. Ряшко В. І. Логіка : навчальний посібник. Київ, 2019.
27. Сізова К. Л., Алексеєнко Н. М., Бутко Л. В. Практикум з редагування : навчальний посібник. Київ, 2007.
28. Солодка Л. І. Логіка. Методи логічного аналізу тексту : навчальний посібник. Черкаси, 2011.
29. Тофтул М. Г. Логіка : підручник. Київ, 2011.
30. Тягло О. В. Критичне мислення : підручник. Харків, 2008.
31. Хоменко І. В. Еристика: теорія та практика суперечки : підручник. Київ, 2008.
32. Хоменко І. В. Логіка : підручник. Київ, 2007.
33. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ, 2014.
34. Шепетяк О. М. Логіка : підручник. Київ, 2015.
35. Юркевич О. М. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Логіка» для студентів I курсу денної форми навчання / уклад.: О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. Е. Зархіна та ін. – Харків, 2013.
36. Яворський А. Ю. Лінгвістичні та логічні засади редагування: збірник завдань та вправ : навчальний посібник. Луцьк, 2024.
37. Яворський А. Ю. Логічні засади професійної комунікації : навчальний посібник. Луцьк, 2024.

ЗМІСТ

Передмова	3
Словник	4
Список використаної літератури	37

Навчальне видання

Андрій Яворський

**Термінологічний словник з освітньої компоненти
«Логічні засади професійної комунікації»**

Навчально-методичне видання